

KARL BARWICK, CAESARS BELLUM CIVILE. *Tendenz, Abfassungszeit und Stil. Berichte über die Verhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, philol. hist. Klasse, Band 99, Heft 1, Berlin 1951, S. 178, 80.*

Како што стои во самиот наслов, Барвик зел да расправа за три проблема од Цезаровото дело *Bellum civile*: за тенденциозноста на самото дело, за определување на точната дата на неговото издавање, како и за стилската страна на истото.

Во првиот дел „die Tendenz des BC“, Барвик го третира како прво прашањето за вината на избувнување на граѓанската војна. Цезар сака да се оправда од приговорите дека он лично бил виновен за тоа. Во таа цел ги спомнува причините што го натерале да загази во граѓанска војна: противзаконитите одлуки на Сенатот, донесени на негова (т. е. Цезарова) штета а во интерес на Помпеја. Барвик ја подвлекува едностранооста и тенденциозноста во излагањето на тие факти: изнесување на видело и потенцирање на сè она што може да го дискредитира противникот, а премолчување на сè она што би можело да го дискредитира самиот Цезар. При тоа се служи и со преправување на историските факти, а конкретно сака да ги прикрие сите подготовки за војна, извршени уште пред донесувањето на *famozniot senatus consultum ultimum*. И така, заклучува Барвик, со премолчување на важни факти и преправувања од секаков вид, Цезар сака да ја затемни вистината и на своите противници да им ја импутира вината за избувнување на граѓанската војна. Поради тоа Цезар опширно зборува за своите настојувања да дојде до мирна спогодба. Барвик констатира дека Цезар и тука, сакајќи да ја префрли вината на противникот, се служи со тенденциозни премолчувања и преправувања на историските факти. Ги регистрира сите свои обиди за спогодба а постојано повторува дека тоа не успеало поради непомирливоста на противникот. Но и тука, продолжува Барвик, каде што му е во интерес, Цезар ги премолчува фактите. Барвик се труди да ги разјасни сите детали во оваа заплеткана работа баш заради тоа што тука може да се види колку вешто беа преправувани фактите. А од друга страна, Барвик забележува дека Цезар своите обиди за спогодба ги преземал во такви моменти кога тој од тоа не очекувал многу или барем не се плашел од никаква штета. Едно посебно прашање на кое се задржува Барвик е прашањето за тенденциозно-пропагандната страна на хуманото водене на војната. Тука Барвик е поумерен во своето оценување. Тој вели дека со Цезаровите настојувања за мирна спогодба одеше паралелно и неговата благост и великодушно постапување со победениот противник. Барвик му признава на Цезара дека тој бил навистина надарен со една природна добрина (*bonitas*), изразена во неговата великодушност и хуманост, но сепак тоа било употребувано и со политичко-пропагандна тенденција. Кога Цезар постојано ја подвлекува својата благост, великодушност и човечност, а од друга страна ја потцртува свирепоста на противникот, јасно е дека тоа е тенденциозно. Но од друга страна, Барвик го смета за невестинито и Цицероновото мислење дека сето тоа кај Цезара било наместено, неприродно и тенденциозно (*Non voluntate aut natura non esse crudelem*). На крајот на своето расправање за тенденциозноста на Цезара, Барвик заклучува дека Цезар, за да го претстави во вистинска светлина своето војување, бил должен да ги остави само голите факти да зборуваат за себе, да не паѓа во истата грешка што му ја замерува на противникот: самофалност, премолчување на сопствените слабости и неуспеси, а од друга страна потенцирано потцртување на сето тоа кај противникот.

Во вториот дел „Abfassungszeit des BC“, Барвик, како прво, го разгледува прашањето дали делото останало недовршено по смртта на Цезара, како што некои пред него мислеле. Барвик вели дека во прилог на тоа зборува крајот на делото, кое е доста унажливо би-

дејќи не се завршува како би било логично, со победата на Цезар и смртта на Помпеја, туку со смртта на неговиот убиец. Барвик смета дека таа последна епизода не е додадена од друга рака; ами дека самиот Цезар го сторил тоа со тенденција да стори впечаток дека он, вистина, бил приморан да се бори против Помпеја, но сепак не ја сакал и неговата смрт, како што му се правеле приговори. Понатаму Барвик кажува дека во самото дело на многу места можат да се забележат траги од несовершенство (недотераност), но тоа не е доказ дека и самото дело останало недовршено. По тоа прашање он полемизира со Клоца (A. Kloitz), кој пишува за тој проблем и заклучува дека кај Клоца не нашол ништо ново и убедливо што би го поколебало во неговото мислење, бидејќи и тоа малку нешто дава ново, не од некаква важност и лесно е соборливо. Па бидејќи нема никакви неоспорни докази за непотполноста — недовршеноста на ВС, Барвик смета дека самиот Цезар делото го довршил па дури и објавил. Тој смета дека истото било објавено пред крајот на 46 год. Како доказ го цитира Цицерона, којшто изнесува факти по кои може да се заклучи дека делото навистина било објавено во тоа време. А на прашањето кога делото било довршено, Барвик одговара дека тоа било пред годината 46. Смета дека од голема важност за решувањето на тоа прашање е една појава која се забележува низ самото дело. А тоа е тенденцијата да докаже дека Цезар се борел за запазување на законитоста (легалитетот), којашто неговите противници не ја почитувале и ја газеле. На таа тенденција, продолжува Барвик, не обрнувале внимание тие што порано се занимавале со изучување на ВС. Цезар сака да се претстави како бранител и чувар на уставноста и слободата на народот. Па, бидејќи кај Цезара се јавуваат монархистички тенденции по борбата кај Тапс, Барвик заклучува дека Цезар делото го довршил не после годината 47. Како поткрепа за тоа на Барвика му служи и карактеристиката што ја дава Цезар за своите противници, со прилична примеса од злоба и сарказам. А тоа баш изненадува кај еден благороден човек каков што беше Цезар. Но станува поразбирливо доколку датира од времето кога Цезар беше под впечаток на свежите спомени од преживеаните решителни настани. Тоа веќе не беше случај во година 46 кога Цезар за Помпеја зборуваше со најголем респект. А бидејќи во год. 47 Цезар бил преафатен со службени работи и не можел да се занимава со пишување, Барвик заклучува дека делото било довршено пред крај на год. 48. Тоа го поткрепува со цела низа историски факти. За самиот начин на издавањето Барвик си дава исто така свое мислење. Тој смета дека и тука, како и во ВС, Цезар се држел по истиот принцип на секоја година да ѝ посветува по една книга. Па така и ВС бил разделен на 2 а не на 3 книги. Книгата 1 (1+2 од сегашните изданија) ги опишува настаните од год. 49, а книгата 2 (3 од сегашните изданија) настаните од год. 48. Бидејќи е установено дека ВС како целина е довршен пред год. 47, Барвик заклучува дека книга 1 (1+2) била довршена при крајот на год. 49 а книгата 2 (3) при крајот на год. 48. А самото објавување, како и во ВС, се вршело sukcesивно, за секоја година одделно, непосредно по настаните, во чиј прилог оди и фактот дека некои дополнително примени сведенија ги дава во почетокот на следната книга.

Во третиот дел „Stil des VC“, Барвик зборува за стилот на делото. Смета дека стилот е условен и со специјалниот литературен вид на коментарите, како и со популарниот карактер на тоа дело со тенденциозно-пропагандна цел. Стилот е едноставен, јасен и гладок. Речениците се повеќето кратки и ретко долги. Архаизми, со неологизми и преносно употребени изрази (verba translata) во правило се избегаваат а доколку се јавуваат тоа се случајни, ретки појави. Барвик констатира дека Цезар бил еkleктик во применувањето на зборовите, нивните форми и синтактични склопови. Се избегаваат и туѓи еле-

менти и вулгарни изрази. Во склад со своите лингвистично-теоретски поставки тој се грижеше на стилот да му даде класичен белэг. Пропустите направени во тој поглед можат да се објаснат со убрзаниот темпо на работата, како и со особината на литературниот род на коментарите. А разликата во јазичните особености меѓу одделни книги на истото дело Барвик ги објаснува со промените што ги претрпел јазикот на Цезара во текот на времето, без да биде и сам свесен за тоа. Уште еден доказ за суцесивноста во издавањето. Од содржајна страна Барвик констатира дека за разлика од ВГ, чија е главна одлика објективност и резервисаност, во ВС често Цезар излегува од својата резервисаност и дава забелешки од субјективен карактер — израз на тенденциозноста на делото.

Заклучок. Карл Барвик дал еден нов прилог кон расветлувањето на проблемот — за целта на Цезаровото дело *Bellum civile*, за комплетноста на истото, оспорувана порано, како и за датирањето на издавањето на истото, делото, т. е., дали истото било издадено по смртта на Цезара, како што докажувале други пред него, или пак било издадено през неговиот живот одн. од него лично, како што докажува Барвик. Критикувајќи и коригирајќи ги порано дадените поставки од други референти, Барвик убедливо ги документира своите излагања како неоспорливи.

A. Ā. Таховски, Скопје

FERDINAND SOMMER, ZUM ZAHLWORT, München 1951: *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, philosophisch-historische Klasse, Jahrgang 1950, Heft 7, S. 100, 89.*

Во главата „Normale Dekadenbildung“ Зомер го разгледува прашањето за формирањето на декадите во грчкиот и латинскиот јазик со упоредување на слични појави во келтскиот, тохарскиот и германскиот јазик. Во врска со зборовите $\epsilon\beta\delta\omicron\rho\alpha\gamma\epsilon\tau\alpha\varsigma$, $\epsilon\beta\delta\omicron\rho\acute{\alpha}\varsigma$, $\epsilon\beta\delta\omicron\rho\acute{\alpha}\kappa\tau\iota\varsigma$ коишто покажуваат едно предвокалско $\epsilon\beta\delta\omicron\rho$ - со кардинално значење, Зомер констатира дека тоа бил најстар начин за правење такви сложеници, но дека предконсонантското * $\epsilon\beta\delta\omicron\rho\omicron$ - со слична улога не постои, но само $\epsilon\pi\tau$ - < *и. е. septim, како пример, се цитира зборот $\epsilon\pi\tau\omicron\rho\acute{\omicron}\gamma\omicron\iota\omicron\iota$. Бидејќи е така работата, тогај и најважниот претставител на $\epsilon\beta\delta\omicron\rho$ -групата, т. е. зборот $\epsilon\beta\delta\omicron\rho\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$, на кое што по аналогител на $\pi\epsilon\nu\tau\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ и $\epsilon\zeta\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$, Зомер му дава првообитен облик * $\epsilon\beta\delta\omicron\rho\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ (со и. е. предвокално *septm-, *sebdm-), може да се подведе под правилото за предвокалното $\epsilon\beta\delta\omicron\rho$ - (со значење на кардинален број) за кое што видовме дека послужило како најстар начин за правење сложеници. А пак ординарното $\epsilon\beta\delta\omicron\rho\omicron\varsigma$ се изведува од *septmos. На сличен начин Зомер го разгледува и прашањето на бројот $\delta\upsilon\delta\omicron\eta\kappa\omicron\nu\tau\alpha$: за појавата на ненормалното - $\eta\delta$ - во $\delta\upsilon\delta\omicron\omicron\varsigma$ < * $\delta\upsilon\delta\omicron\omicron\varsigma$ а тоа од * $\delta\upsilon\delta\omicron\omicron\varsigma$ со аналитично -o-, па аналогично и во $\delta\upsilon\delta\omicron\eta\kappa\omicron\nu\tau\alpha$, Зомер вели, дека е во прашање особена гласовна комбинација под влијание на „Siebenzahl“: аналогично со *septm-o-s се формирало *ok η o-s. Така разгледувано, гласовното согласување на декадното кардинално * $\omicron\upsilon\delta\eta\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ со * $\delta\upsilon\delta\omicron\omicron\varsigma$ не почива на изведување од него. Кај бројот $\epsilon\nu\epsilon\nu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ Зомер констатира дека тука не може да се прави паралела со * $\epsilon\nu\text{-}\acute{\eta}\alpha\tau\omicron\varsigma$ ($\epsilon\acute{\iota}\nu\alpha\tau\omicron\varsigma$, $\eta\nu\alpha\tau\omicron\varsigma$, $\epsilon\nu\alpha\tau\omicron\varsigma$) како што е случај во лат. јазик кај *nonaginta*: *nonus*. Додека $\epsilon\nu\text{-}\acute{\eta}\alpha\tau\omicron\varsigma$ се подведува под епш за кардиналниот број Зомер претполага едно * $\pi\epsilon\eta\eta$ (или * $\epsilon\pi\epsilon\eta\eta$), под кое што го подведува обликот $\epsilon\nu\epsilon\nu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$, асимилиран облик од * $\epsilon\nu\alpha\nu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ а тоа изведено од * $\epsilon\nu\text{-}\acute{\eta}\alpha\nu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$. А во помладниот облик $\epsilon\nu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ Зомер гледа можност за еден вид хаплоглогија од $\epsilon\nu\epsilon\nu\eta$. За обликот $\epsilon\nu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ Зомер смета дека тука е во прашање контрахиран облик $\epsilon\nu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$, изведен од * $\epsilon\nu\epsilon\nu\acute{\eta}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$ при коешто основното * $\epsilon\nu\text{-}\acute{\eta}\text{-}$, изведено од * $\epsilon\pi(\epsilon)\eta\eta$ - развило пред вокал едно удвоено η . На крајот Зомер дава резиме каде се вели дека грчките декадни броеви 70—90 не претставуваат никаква посебна група во однос на броевите 20—60. Тие се образувани на ист